

คอลัมน์ ‘เรื่องเล่าอาเซียน’ เปิดขึ้นมา เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารของ สกอ. กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องประชาคมอาเซียนกับการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของ สกอ. กับสถาบันอุดมศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจร่วมกัน

การเกิดประชาคมอาเซียน กับการศึกษาของประเทศไทย

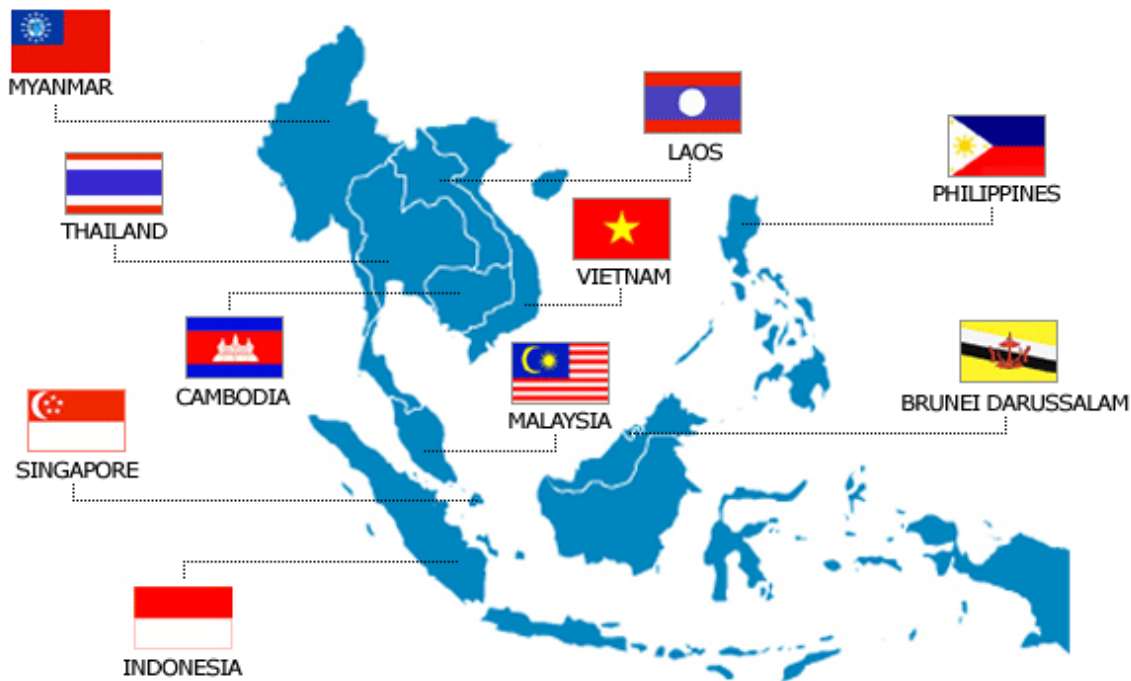
เมื่อ พูดถึงประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประชาชนคนไทยก็คงเคยได้ยินเรื่องนี้กันมาบ้างแล้วในบริบทที่แตกต่างกัน บทความนี้จะพูดถึงการเกิดประชาคมอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับบริบททางการศึกษาเป็นหลัก ก่อนอื่นคงต้องขอเริ่มต้นด้วยการพูดถึงการเกิดสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN) เริ่มต้นก่อตั้งโดยรัฐมนตรีจาก ๕ ประเทศ คือ นายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีต่างประเทศ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย) ตุน อับดุล ราซัค บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติมาเลเซีย) นายราซิไซ รามอส (รัฐมนตรีต่างประเทศ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์) นายเอส ราซารัตนัม (รัฐมนตรีต่างประเทศ สาธารณรัฐสิงคโปร์) และ พันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ (รัฐมนตรีต่างประเทศ ราชอาณาจักรไทย) ได้ร่วมลงนามเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ ในปฏิญญาสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Declaration of ASEAN Concord) หรือรู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) โดยลงนาม ณ กระทรวงการต่างประเทศ วังสราญรมย์ ประเทศไทย ในเวลานั้น นับตั้งแต่นั้นมาจึงถือว่าอาเซียนได้กำเนิดขึ้นและกำหนดให้วันที่ ๘ สิงหาคมของทุกปีเป็นวันอาเซียน จะเห็นได้ว่ามีประเทศที่ร่วมกันก่อตั้งอาเซียน ๕ ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และไทย ทั้งนี้ **ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งอาเซียนไว้ด้วยกัน ๗ ประการ** คือ

๑. ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
๒. ส่งเสริมการมีเสรีภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค
๓. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์
๔. ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและวิจัย
๕. ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม การสื่อสาร และการปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต

๖. ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๗. ร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศ

ในเวลาต่อมา ได้มีประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนเพิ่มเติม ได้แก่ ประเทศบรูไน ดารุสซาลาม เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๗ ประเทศเวียดนาม ร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ ประเทศลาวและพม่า เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐ และประเทศกัมพูชาเข้าร่วมเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒ ทั้งนี้ ยังมีประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกประเทศหนึ่งที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในอาเซียน คือ ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste)

การดำเนินงานของอาเซียนจะอาศัยกลไกของการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาล ระดับรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (Senior Official Meeting, SOM) ร่วมหารือเพื่อกำหนดเป้าหมาย แผนงานและการทำงานในภาพรวมหรือเฉพาะด้านของอาเซียน เพื่อนำเสนอต่อการประชุมสุดยอด (ASEAN Summit) หรือการประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นการประชุมระดับสูงสุดเพื่อกำหนดแนวนโยบายในภาพรวม หลังการประชุมสุดยอดจะมีการจัดทำเอกสารในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นผลจากการประชุมในแต่ละครั้ง ซึ่งเอกสารเหล่านี้ ได้แก่ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ปฏิญญา (Declaration) ความตกลง (Agreement) หรืออนุสัญญา (Convention) สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานในกรอบอาเซียน ประกอบด้วย

๑. สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) มีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีเลขาธิการอาเซียน (Secretary-General of ASEAN) เป็นหัวหน้าสำนักงาน ซึ่งที่ผ่านมามีผู้แทนประเทศไทยดำรงตำแหน่งนี้ ๒ ท่าน คือ นายแผน วรณเมธี (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ๒๕๒๗-๒๕๒๙) และ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ๒๕๕๑-๒๕๕๕)

๒. สำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ (ASEAN National Secretariat) เป็นหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ทำหน้าที่ประสานกิจการอาเซียนและติดตามผลการดำเนินงานในประเทศนั้นๆ สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ

๓. คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives-CPR) ประกอบด้วย ผู้แทนระดับเอกอัครราชทูตที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากประเทศสมาชิก มีภารกิจในการสนับสนุนการทำงานของคณะมนตรีประชาคมอาเซียน และองค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา รวมถึงการประสานงานกับสำนักงานเลขาธิการอาเซียนและสำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ รวมถึงดูแลความร่วมมือกับหุ้นส่วนภายนอกอาเซียน

ถึงแม้อาเซียนได้จัดตั้งมาเป็นระยะเวลากว่า ๔๐ ปี แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาความร่วมมือในกรอบของอาเซียนส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของการตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการ และมักใช้ความสัมพันธ์เชิงบุคคลในการขับเคลื่อนความร่วมมือทั้งในระดับการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือในด้านต่างๆ โดยปราศจากกฎบัตรหรือธรรมนูญที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกันและขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นทางการ ดังนั้น ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑๑ เดือนธันวาคม ๒๕๔๘ ผู้นำอาเซียนจึงได้เห็นชอบร่วมกันในการจัดทำกฎบัตรอาเซียนขึ้น จึงได้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ประเทศสมาชิกละ ๑ คน เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางและเนื้อหาที่ควรมีในกฎบัตร ในการนำเสนอต่อคณะทำงานระดับสูงเพื่อยกร่างกฎบัตรอาเซียนเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยมีความมุ่งหวังว่ากฎบัตรนี้จะมีประสิทธิภาพเพียงพอที่ทำให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายในการรวมตัวกันและทำให้องค์กรสามารถเผชิญกับปัญหาท้าทายต่างๆ ในอนาคตได้

